

Tornedalingar i Stockholm

Nr 2 2011
Årgång 29

Lokalavdelning till STR-T, Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset

---

Möt sommaren på Ålandshav

nice matka

Skivreleasekonsert med Jord

Stadsflytten av Kiruna och Malmberget
Rapport från seminariet

Lilla Norrland

Musikalisk hyllning till Tornedalen

Nasaren kommer cyklande
uppför backen till vårt hus

Jag ser storögt på
när han öppnar sin kappsäck

Och där! Bland alla underkläder
och strumpeband och trådrullar:

Böcker!

Jag lyckas övertala mamma
att köpa en bok till mig; Rulle räv

Hon gör det!

Mona Mörtlund

**Styrelsen för
Tornedalingar i Stockholm år 2010-2011**

Ordförande	Christina Hedström	648 46 40
	<i>ordforande@tornedalingar.se</i>	
Sekreterare	Anna Jonsson-Storm	771 42 43
	<i>sekreterare@tornedalingar.se</i>	
Kassör	Lisbeth Segerlund	668 59 21
Ledamot	Karin Broberg	716 27 15
Ledamot	Sören Svartz	758 60 65
Suppleant	Eva Wuolikainen	651 70 16
Suppleant	Kjell Hietala	640 61 70
Redaktör	Gunvor Hjartström	731 75 07
	<i>webbredaktor@tornedalingar.se</i>	
Revisorer	Tage Rowa och Stig Säfström	

Föreningens postadress;
Tornedalingar i Stockholm
c/o Christina Hedström
Sickla Kanalgata 22 1 tr, 120 67 Stockholm

Vår plats på webben;
www.tornedalingar.se
Besök hemsidan för senaste nytt!

Medlemsavgiften
är 150:-/medlem, 20:- familjemedlem
Avgiften betalas till bankgirokonto:
669-2230
Föreningen erhåller verksamhetsstöd genom
Kulturförvaltningen i Stockholms stad.
Bladet kopieras hos Bergs Grafiska AB

Mörtlundin Mona

Jag går ner till stranden
och tar upp vatten i mina kupade händer

Detta vatten Denna älvs vatten är jag

Vattnet stannar aldrig Jag är

vattnet på stenig botten På väg

Det var Mörtlunds Mona på sin väg, som hade hittat till oss tornedalingar denna svala vårväll. Hon delade oss uppfriskande vatten ur sina kupade händer i form av filmen Mie halvaan kotia och därefter med sina dikter ur böckerna Mörtlunds Mona och ur den nyligen översatta Ohitan Juhonpietin maitohorsmien kukkiessa. Filmen Mie halvaan kotia berättar om Linnea, som drabbad av stroke sitter på ett vårdhem långt borta från sitt tornedalska ursprung. Ingen i omgivningen förstår den enda mening hon har kvar av språket hon tidigare talat. Mie halvaan kotia.

Vi grips av Linneas ångestfyllda ögon. Det gör även den unga vikarien. Medkänslan föder en ömsesidig kontakt, som leder till en äventyrlig hemresa för Linnea, ledsagad av vikarien. Linnea får vatten i sina kupade händer från barndomens strand. Fridfull och lycklig lämnar hon detta liv.

Foto: Ronny Andersson

Tidigare utgivna:

Ellin leikkikaveri, 1993
Elli lähtee pyhhiin pirhtiin, 1993
Hjortronstället, 1997
Jag passerar Juhonpieti när rallar-
rosen blommar, 2001

Med Monica Johansson:

Moron, moron ostaks poron, 1986
Hanna hakkee hormia, 1991
Hanna hakkee joukhaista, 1991

Filmen har vunnit priser på olika internationella arenor. Mona uppskattar speciellt att den används i personalutbildningar inom åldrings- och sjukvården.

Det utbröt en livlig diskussion efter filmen. Vi kände många medverkande i filmen och beundrade deras fina insatser, allt från Monas ide och manus, Ulla Lyttkens regi och skådespelarprestationerna där man inte kunde urskilja vilka som var proffs och vilka var amatörer.

Kommer vi i hög ålder eller drabbade av stroke in i samma situation som Linnea?

Behövs det i Stockholmstrakten åldringsvård för tornedalingar?

Tack styrelsen för varm atmosfär!

Tack Mona för en stor upplevelse!

Esteri Muotka

Vår nya kassör har en idé

Som nybliven kassör kan det vara lämpligt att jag ger mig till känna. Har varit medlem i STR-T i olika omgångar sedan 1980-talet och när nu kassörsposten blev ledig tänkte jag att det var ett tillfälle att aktivt bidra till föreningen förutom att betala medlemsavgiften.

Jag är född i Haparanda, men har i princip inte bott där då mina föräldrar flyttade när jag var nyfödd. Via Umeå och Uppsala kom jag så småningom till Stockholm.

Meänkieli hörde jag mina föräldrar prata med varandra och många besök till Tornedalen blev det under min uppväxt, och återigen när mina föräldrar flyttade tillbaka i mitten på 1990-talet. Det känns roligt att få vara med och arbeta för att främja Tornedalen på olika sätt. Eftersom ekonomin är god i föreningen, vilket gläder en kassör, finns ett visst utrymme för att göra särskilda satsningar. Så hör gärna av er med förslag!

/Lisbeth Segerlund

Vårutflykt till Åland

Fredagen den 20 maj åker vi på en dagstur till Mariehamn med Viking Line.

Avresa med m/s Isabella från Stadsgården kl 7:45 med ankomst 14:10.

Avgång från Mariehamn kl 14:25 med m/s Amorella, åter i Stockholm 18:55

Föreningen bjuder på resan.

Ingen buffé är förbokad utan du gör hur du vill.

Anmälan görs senast **2 maj** till Christina Hedström,

tel 08-648 46 40,

mobil 0730-22 76 71 eller

e-post c.hedstrom@comhem.se

Rederiet kräver namn och födelseår på passagerarna.

Godkänd ID-handling ska uppvisas vid säkerhetskontrollen i hamnen.

Tule sieki myötä/ Kom med du också!

• sveriges radio presenterar

magiska skrinet

förtrollande berättelser för stora och små på meänkieli

Lyssna på sverigesradio.se/magiskaskrinet

sv^{erige}SRADIO

Länk till magiska skrinet
www.sverigesradio.se/barn/magiskaskrinet

Skrinet är SRs satsning för barn på minoritetsspråk och har 5 nyskrivna berättelser på meänkieli.

Skrivna av Anton Raukola, Mona Mörtlund, Regina Veräjä Marita Mattson-Barsk och Mikael Niemi.

Sagorna kan höras på webben och även laddas hem som poddradio.

Skrinet innehåller även äldre berättelser.

•

2 nyhetsbärare

Nyheter från Tornedalen:
www.tornedal.se

Nytt om minoriteter:
www.minoritet.se

Tornedalsfesten
i maj är inställd

JORD

VÄRLDSMUSIK FRÅN TORNEDALEN

nice matka

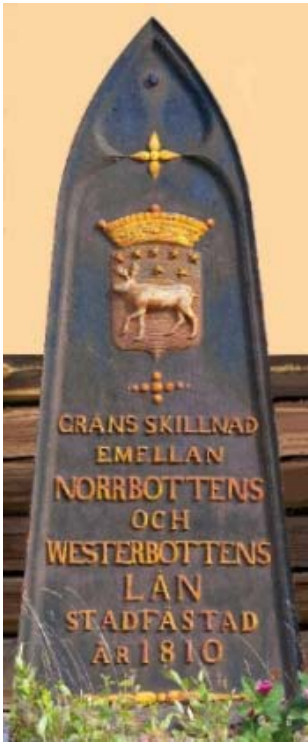
SKIVRELEASEKONSERT
MED JORD SOM FIRAR
10 ÅR MED NY SKIVA

FREDAG 13 MAJ KL 19
TEATERSTUDIO LEDERMAN
STOCKHOLM

Susanne Rantatalo – sång, slagverk
Jan Johansson – sång, dragospel
Gun Olofsson – sång, flöjt, gitarr
Erling Fredriksson – sång, kontrabas, gitarr
+ medmusiker

Adress: Gästrieg.13, T: S:t Eriksplan
Biljetter: 08-30 30 94,
teater.lederman@tele2.se
Pris: 250 kr

jordmusic.com

Stadsflytten av Kiruna och Malmberget

Ett seminarium arrangerat av Tornedalingar, Norrbottens Gille, sameföreningen samt ABF, alla i Stockholm den 19 februari 2011.

Lars Israelsson rapporterar från seminariet i Stockholm. 225 personer deltog - de flesta var utflyttade malmfälsbor.

Programmet;

Mats Petterson berättade om LKAB och vad som händer med gruvorna i Malmberget och Kiruna. Han gjorde det på ett mycket pedagogisk sätt och publiken förstod storleken i den förändring som kommer att ske.

Tommy Nyström visade stadsflytten ur Gällivare kommuns perspektiv. Han berättade om arbetet som pågår med att få ett långsiktigt avtal med LKAB samt hur skapar vi ett attraktivt samhälle

Robert Björkenvall tog upp frågor om Kiruna. Han berättade om kulturbyggnaderna och vikten att ha en god dialog med Kirunaborna. Han var en bra representant från Kiruna.

Per-Martin Kuhmunen tog upp påverkan från gruvnäringen på rennäringen.

Lars Israelsson tog upp framväxten av kulturen i Malmberget och Kiruna samt sju konkreta visioner om kultur. Se texten längst ned på mailet

Petra Östergren författare med uppväxt i Kiruna berättade om sina böcker. En mycket intressant person!

Peter Rodhe tog upp frågan vilka spår som finns i våra marker från förr.

Ice Hotel visade en film om deras produktion.

Publikens frågor handlade mycket om samverkan, kulturens viktiga roll i samhällsplaneringen, samerna mm.

Det var en mycket bra dag och många kom efteråt och var nöjda med föreläsningarna och debatten. Ett tack från mig till arrangörerna!

Med hälsningar
/Lars Israelsson

Bilaga 1

Seminarium om Malmfälten 2011-02-19 i Stockholm. Tal av Lars Israelsson Jag skall berätta om kulturen i Malmberget och Kiruna. Låt oss börja för 120 år sedan;

Malmberget 1890

Den här bilden visar Malmberget år 1890. Det är likvidhelg och alla har samlats i Kåkstan i Malmberget. Salubodarna skall öppnas men fotografen vill först ta en gruppbild. Ung som gammal samlas tillsammans och bilden tas och vi kan nu se hur det såg ut i kåkstan för 120 år sedan.

Vilka drömmar fanns hos Malmbergets nya befolkning. De hade kommit upp från Bergslagen och många hade blivit utsparkade från gruvorna i Norberg. En av var J V Kramer som var en av ledare som kom upp till Malmberget. Han blev en viktig person när fackföreningen bildades i Finn Jakobs bastu. Sen bildades Verdandi som tog i tu med spritmissbruket. Folkets Hus byggdes av 60 villiga. Folkbiblioteket startades för devisen "Kunskap är makt" var viktig för J V Kramer. Det var tio hårda år i Sveriges klondyke innan J V Kramer och föreningarna fick byggt ett samhälle som de ville ha.

Kiruna 1900

I början på 1900-talet byggdes Kiruna. LKAB; s chef Hjalmar Lundbohm ville inte ha ett samhälle som Malmbergets kåkstad. Han anlät de bästa samhällsplanerarna och husen som byggdes var av bästa kvalitet. Hans bästa vänner var Anders Zorn, Christian Eriksson och Prins Eugen. De besökte Kiruna och skapade tillsammans med arkitekten Christian Eriksson bla Kiruna kyrka. Kiruna blev ett mönstersamhälle med en stadsplanering som var klimatanpassad. Kulturen blev en viktig del i Kirunas framtid. Malmberget/Kiruna 1960 Vi hoppar fram till 1960-talet. En ny expansion skedde i gruvorna i Malmberget och Kiruna. I Malmberget rivs det gamla som bara var 50 åriga trähus och ett centrum byggs av betong. Idag finns det inte många älskare av dessa byggnader med när det byggde var det många hurrarop. En ny Sporthall byggs som blir Norrbottens första. Några år senare kommer ett nytt Folkets Hus som var stort som för 100.000 invånare. Tyvärr var befolkningen endast 10.000 Inom kulturen kommer Malmbergets genier med kompositören Bo Nilsson, konstnären Berto Marklund, dramatiker Artur Johansson och författaren Björn-Erik Höijer. Kiruna skapar stadshuset som idag är ett byggnadsminne . Konstnärerna Alvar Jansson, Fritz Sjöström, Sten Kauppi utvecklar Kiruna som konststad.

Gällivare 2011

Nu är vi framme 2011; Gällivare kommun har, tycker jag, en bra kulturskola, musiken och teatern är stark. Kulturföreningarna frodas och det är verkligen ett levande kulturliv. LKAB satsar på barn och ungdomsteater. Erling Johansson har öppet i sin ateljé i Sarvisvaara

Kiruna 2011

Kiruna har också ett levande kulturliv med aktiva kulturföreningar och ett Folkets Hus som är centrum för kulturlivet. Tre kvinnor Carina Henriksson (opera), Gun Olofsson (folkmusik) och Yana Mangi (jojk) är starka och välkända. LKAB satsar med stöd av Norrbottensteatern på barn och ungdomsteater

Framtid

Vad händer med kulturen i framtiden? Det nya Gällivare har en chans att skapa ett nytt samhälle som ger ett gott liv för alla åldrar. Ett liv som sjuder av kultur och mötesplatser där ung och äldre möts. Kiruna har samma chans men det gäller att kulturen får vara med i planeringen av det nya Kiruna. Låt oss skapa två samhällen som förenar arbete med ett levande kulturliv. Vi har ny chans * Låt oss ta den och ge verklighet av de drömmar som fanns för 125 år när de utsparkade gruvarbetarna från Bergslagen kom till Lapplands gruvor. Tillsammans bildar de två

kommunerna det nya Malmfälten som ger män och kvinnor, unga och äldre möjligheter att utveckla sig själv till vad de vill.

Några konkreta sju visioner

1. Sveriges bästa kulturskolor finns i Gällivare och Kiruna. De förenar det gamla med det nya inom kulturlivet för barn och ungdomar.

2. Alla som växer upp i Malmfälten får kunskaper om kulturarvet. De äldre på våra äldreboende får uppleva kulturarvet.

3. Kulturmiljöerna flyttas med varsam hand till nya miljöer i Kiruna och Gällivare

4. Våra gruvssamhällen dokumenteras genom en ny folklig metod som engagerar till deltagande 5. Kulturföreningarna frodas och utvecklas

6. Våra tre kulturer (svenska, samiska, tornedalska) förenas med de nya kulturer som kommer från andra länder

7. Det ger utrymme för nya kulturprofiler som ger sin bild av kulturen i Malmfälten.

Vi har chansen nu. Missa inte detta unika tillfälle för kulturen i malmfälten.

/Lars Israelsson
Gällivare Kommun
982 81 Gällivare

Lilla Norrland x 2 webbföretag

När kocken Andreas Paulsson 2001 flyttade ner till Stockholm från Kiruna insåg han att stan saknade tillgång till högklassiga norrländska råvaror för att kunna tillaga norrländska rätter. Erfarenheter av eget företagande fanns inom familjen.

Andreas utvecklade sin affärsidé som gick ut på att med den glada norrländska servicen erbjuda de bästa råvarorna från Kiruna med omnejd för en god och lyckad måltid. Idag har han en butik i Hammarby Sjöstad som förutom vilt, ädelfisk och bär också säljer tennträdsarbeten som tillverkas inom familjen. Butikens presentkort görs i läder.

www.zannox.com

De sameinspirerade slöjdarbetena tillverkas av mamma Agneta. Hon har sedan 70-talet jobbat med rotslöjd och tennträdsarbeten. Familjen gör sin egen tenntråd. De flesta kunderna handlar via webbshopen och pappa Kjell sköter distributionen.

www.agnetasallehanda.se

Tvåspråkig och gränsöverskridande webbtidning

www.tornedal.se är en lokaltidning som enbart publiceras på nätet och uppdateras dagligen.

Hemmaarena är Haparanda/Torneå - Pajala/Kolari. Tidningens grundare och ägare är Greger Toolanen i Kuivakangas som också är tidningens hemort. De flesta artiklar är på svenska och finska. Översättning- en återfinns längre ned i samma artikel.

-Vi skulle kunna göra mer både innehålls- och språk- mässigt, men tidningen utvecklas efter sina egna resurser och förutsättningar, förklarar Greger som varje vecka besöker flera kommuner.

www.tornedal.se

Mindfulness i Tornedalen

Junosuando är mindfulness för mig. Närvaro i livet. Det som vi missar om vi aldrig stannar upp. Därför var det ingen överraskning att det var just där jag träffade Maya. En kanadensisk yogalärarinna som driver retreat-center i byns gamla prästgård. Tillsammans bjuder vi nu in till Mindfulness i Tornedalen. En kurs för ökad närvaro och stärkt förmåga att bemöta livets ofrånkomliga utmaningar. Välkommen! /Mona Wolvén

www.mindfulmoves.se/mindfulness-i-tornedalen

Musikalisk hyllning till Tornedalen

Erling Fredriksson använder musiken för att revitalisera meänkieli. Han sjunger själv i gruppen Jord och inspirerar ungdomar i Norrbottens län att våga ställa sig på scenen och sjunga på minoritetsspråken.

Erling Fredrikssons musikintresse vaknade precis så som Mikael Niemi beskriver i boken "Populärmusik från Vittula". En ny musiklärare på skolan öppnade nya dörrar och trettonårige Erling slukade allt han fick lära sig.

Musikstudier och jobb har tagit honom till olika platser runt om i Sverige och han bodde söderut i tjugotre år innan han återvände till Tärendö. Nu har det gått elva år och han är fast rotad med fru, tre barn och en spännande musikkariär.

Meänkieli har alltid funnits, parallellt med svenskan, i hans liv. Under uppväxten talade föräldrarna och många kompisar meänkieli.

När Erling Fredriksson flyttade från byn gjorde han inga försök att slipa bort sin dialekt eller utplåna sitt språk. Dialekten förblev intakt men hans meänkieli blev haltande. Nu pågår en strävan att återerövra språket till fullo och han skriver sångtexter på meänkieli.

-Det är lite svårt när jag inte kan språket så bra, jag har inte kunnat uttrycka mig djupare. Men det växer och de sista två åren har jag inte skrivit på svenska alls.

-Det finns en emotionell skillnad i att skriva texter på svenska och meänkieli. Det känns helare på något sätt, jag har med hela mig.

För snart tio år sedan blev Erling Fredriksson medlem i gruppen Jord. Han såg dem för första gången på Rallarfesten i Kiruna och känslan av att vilja ingå var omedelbar.

-Wow, tänkte jag, här har vi en grupp som nått en viss nivå och som utgår helt ifrån de tornedalska rötterna. Så jag gick fram och sa: jag kan börja spela med er, ha ha.

Så blev det och nu jobbar gruppen med sin tredje skiva som ska komma i år. Deras musik är en hyllning till det tornedalska och det finns texter som berör språkets betydelse. Populära "Meän maa" handlar om att enas. De första raderna lyder: det här är vårt land, det här är ert land, det är dags att riva gränserna.

Erling Fredriksson förklarar att man kan tolka det på olika sätt.

-Det handlar om att jobba med sin identitet och få tillbaka självkänslan.

Att rida på vågen, utnyttja den nya stoltheten för meänkieli och bygga upp ett nytt självförtroende. Men sedan, påpekar han, när arbetet är gjort och grunden lagd måste öppenheten ta vid. Det går inte att bli ett vi och dom.

-Vi borde medvetet tänka; hur ska vi få alla att känna sig som tornedalingar och att känna sig välkomna. Många i till exempel Kiruna och Gällivare har tornedalska rötter men de känner sig ändå utanför.

Förhoppningen är att musiken ska bidra till en självkänsla, ett större medvetande och en språkrevitalisering.

-Alla som jobbar med musik, film och teater kan bidra till att revitalisera språk. Och Jord har väl kanske den största möjligheten att få ut meänkieli på ett rikspolitiskt och skapa ett intresse.

Men Erling Fredriksson har inte någon slags misson att rädda ett språk, utan snarare handlar det om att få folk att vidga sina vyer.

Sedan några år tillbaka jobbar Jord med ungdomar och hjälper skolor att göra konserter där eleverna får sjunga på meänkieli och samiska.

-Folk hade tjuvat på mig om det här i många år och efter Liet Lavlu (en musiktävling för minoritetsspråk) insåg jag att det kanske går att revitalisera språk med hjälp av sång och musik. Vi presenterade idén för Pajala kommun och sedan växte det bara.

Och efter flera lyckade år tar Erling nu steget vidare till Giron Sámi teäter för att tillsammans med dem skapa en ungdomsensemble som ska jobba mer sceniskt på minoritetsspråken. Teater, musik, film och rörelse ska integreras.

Lika viktigt och roligt som det är att få ungdomarna att växa i sin egen identitet är det att se en engagerad publik.

-Jag minns en konsert vi hade i Gällivare, det var kanske bara femtio personer i publiken men det blev så starkt. Folk blir supergripna när de hör ungdomarna sjunga på samiska och meänkieli.

Erling Fredrikssons egna tre söner kan inte prata meänkieli men han har inte gett upp hoppet om att han ska kunna lära dem. Inte minst när han såg intresset hos den äldste sonen när han deltog i en av konserterna.

-Meänkieli kanske aldrig kommer att leva som förr i tiden, utan hittar nog en egen form. Barnen i Tärendö skola kanske inte har lust att läsa meänkieli i skolan men man hör ju hur de slänger sig med uttryck på meänkieli och det är ju också en slags identitetsgrej. Det här kan vi, inte andra.

Ur minoritet.se